

2006
Májusi Napló

Elúszik az első mondat

Felírtam, hogy májusi napló, aztán bámultam, néztem, amit felírtam. Egy órán keresztül bámultam. Írjál már, biztattam magamat, de csak nem akart az ujjam a billentyűre bukni. Noha a mondandó ott kavargott az agyam tájékán. Ám az első mondat, amely oly fontos, mindig elúszott. Mit tehettem, ültem és néztem a képernyőt, bágyadtan, álmatagon és álmosan, meg azt, hogy Májusi napló.

Legszívesebben elnyúltam volna a fotelben, de rászóltam magamra: meg ne próbáld, megérkezhet a várva várt első mondat. De csak nem akart. Akkor megmértem a vérnyomásom, hátha ott a magyarázat. És megmértem. És bizony, hogy ott volt a magyarázat, a vérnyomásban. Az alacsony vérnyomásban, holott a magas vérnyomás féken tartására szedek tablettákat. De hogy ilyen jól dolgozzon az a fránya pirula, ez azért túlzás; 96/56. Hűha – mondom és ijedezni kezdek.

Eltelik egy kis idő, mire megnyugszom. De hiszen semmi baj, csillapítom magam, s már örvendezek is, végül nem az agyam hibásodott meg, csak a vérem nyomása. Megvan hát a magyarázat, mért nem ment a szellemizés, mért nem akarózott megszületnie annak az első mondatnak.

Ha egyszer leszaladt a vérnyomás!

Felálltam, mozogtam, jöjjön a testgyakorlat, kinyújtott karral guggolás és felállás, többször egymás után.

Eredmény semmi.

Csak ez a szösszenet.

Megint egy május elseje

Május elseje. Nem az én napom.

Dajka Ferenc az anarcsi hentes, aki két hetente árult csak húst – gyerekkori emlék a Horthy korszakból – május elsején vörös pulóverbe bújt. Nostalgizált Mondták, rokonszenvezett a Tanácsköztársasággal.

Váriban, nagyapáméknál – akkor Csehszlovákia – felvonultak. Vörös zászlókkal. Lehetett. A szomszéd Torzsás Gabi fogta a rudat. Nagyapa legyintett. Egyébként rendes gazda ember - mondta.

1945 után állami ünnep. A kommunisták országos majálisa. Erőmutogatás. Míg koalíció kormányoz, verseket is mondok. Adyt leginkább. A Hadak útját.

Ötvenes évek. Indulók hajnaltól, a rádióban és az utcán, a Vörös Csepel, meg az Itt van május elseje. Fúvós zenekar reggeli ébresztéshez, járják az utcákat, masíroznak a Szent Annán, énekel a sokaság a kötelező felvonuláson, transzparenszek és zászlók árnyékában, a tribün előtt haladva, és mi is ott a tömegben. Be voltunk osztva, melyik vállalat, üzem, iskola, ki után, mikor indulhatott, és senki nem mert otthon maradni, figyelt a párttitkár, a

szakszervezeti vezető, meg az is, akiről nem tudhattuk, hogy figyel, mentünk a tömegben, ki egészen a nagyerdőig, velünk a fiunk is, gyerekkosiban, ő is vonult, három decis cumis üveg cukros kávéval megtöltve, le nem veszi a szájáról, jól érzi magát, mi is kint, esszük a virslit, isszuk a sört, - ezt szakszervezeti jutalomként kapja a dolgozó -, a fű zöld, a fák lombosodnak, az emberek nótás kedvűek, a szabadtéri színpadon műsor, ének és néptánc és kórus és a kórusban az Itt van május elseje, meg a Vörös Csepel.

Aztán a forradalom leverését követő május elseje, 1957-ből. A budapesti nagygyűlést hallgatom a rádióból. Kádár János beszél, s a százezernyi dolgozó élteti, tapsol, vidorkodik. Nem akarok hinni a fülemnek. Ez ugyanaz a nép, amely nemrég a munkástanácsokkal együtt tiltakozott, sztrájkolt, ellenállt, amelyik megdöntötte a kommunista rendet, s parlamentáris demokráciát hozott létre!

Aztán a gulyás-kommunizmus évei, már Pesten. Gyerekeinkkel és az unokákkal olykor az utcai forgatagban, sátrak előtt, hol apró játékot vásárolunk, hol fagyizunk, falatozunk, üdítőzünk, sörözünk, sétálunk a sokadalomban.

S a rendszerváltás után! Nap, mint a többi.

Amúgy semmi közöm az egészhez.

Meg vagyunk jelölve

- Maguk fideszesek? – kérdezi a barátomat egy szomszédban dolgozó ifjú munkás.

- Miből gondolja? - kérdez a barát vissza.

- Hát hogy kint leng a házban a nemzeti színű zászló.

- Ez azt jelenti?

Kiderült, hogy igen.

Szomorú, nem?

×

Mérnök házaspár áll a kerítés előtt. Bámulják a nádtetős kürti házat meg a portát. Látszik rajtuk, szívesen kerülnének beljebb is. KV erre ráérez és invitál. Ekkor derül ki, hogy mérnökök, hogy Kecskeméten laknak, hogy valamikor a faluban éltek a férfi szülei - állatorvos volt az apa – s már hallottak rólunk, meg a színpadról, s hogy - ahogy fogalmaztak -, jól gondolkodunk, ezért is kérdezik, mely irányba húzunk politikailag, érzelmileg, mivel kint van a magyar zászlócska a bejáratnál, s a ház alja meg téglavörössel meszeltetett körbe, az utóbbi szín meg ugye komcsi szimpátiát jelez, de azt is látják, hogy a másik ház korom-szürkével van körbe húzva, amiből meg, a kánon szerint, a házigazdák konzervativizmusára lehet következtetni, mi hát az igazság, tudakolják, ha nem sértenek a kérdéssel.

Mindennek jel értéke van.

Fura világ.

Pedig csak magyar emberek vagyunk, akik nem szégyellik hovatarozásukat, ráadásul ragaszkodnak a helyi hagyományhoz; a meszelt vályogházak alját itt

mindig is vörössel vagy szén-szürkével húzták körbe, pártállástól függetlenül, úgy egy méter magasságban, vörös porfestékkal általában, de ha az nem volt, akkor az utóbbival. Korom meg mindig találtatott a háznál.

Kuckó Juhász Laciéknál

A *Juhász Laci - Nagymáté Éva házaspár* Király utcai lakásában kuckóztunk. Tágas a kisviláguk, elfértünk. Mintha előadásra érkeztünk volna, a székek egymás mögött szépen elhelyezve, szemben egy kisasztal jegyzetekkel, mellette diavetítő, a falon fehér vászon, szóval minden úgy, mint egy mini előadóteremben. Egy kisasztalon italok, pogácsaféle, s aki bepillantott a konyhába, tálcákon láthatott mindenféle finomságokat, melyek, gyaníthatta, arra szolgálnak, hogy előadás után a vendégek gyomrába vándoroljanak.

A házigazdától remekbe szabott előadást hallottunk Róth Miksáról, a zseniális üvegfestőről, a szecesszió jeles művész-személyiségéről. Előadónk személyes kapcsolatba került a művész leszármazottaival, s ahogy mondani szokták, ától zéig ismerte ezt a szellemi örökséget, s mivel az ő felnőtt élete is az üveggészítés, - formálás jegyében telt el, gyaníthattuk, szép élményben lesz részünk. S nem csalódtunk. Az előadó előadása szövegét jól olvasta, a képek, amiket mutatott, jellegzetesek voltak, a jó barát, Virágh Tibor szellemesen választott költeményekkel hozta közel a korszakot, melyben Róth alkotott, szóval okkal tapsoltuk lelkesen a házigazdát és barátját.

Sajnáltuk, hogy nem volt jelen a két felnőtt gyerek, láthatták volna az apjuk sikerét. De ezek a felnőtt gyerekek mintha nem szeretnék a szülők társaságát, mintha nem örülnének a szülők sikerének, mintha semmi közük nem volna a szülők életéhez.

De hát az én lányom se jár a Kuckóba, s a Mányi Pistáék gyerekei sem jöttek el Kismarosra, a másik kihelyezett találkozóra, hiába harangoztuk be őket.

Mindenesetre mi örültünk egymásnak így is, de a fiatalok, nem tudjuk, hisszük, megsokszorozták volna ezt az örömet.

Változik a kert is

Ugyanaz a kert, mint a tavalyi, a tavalyelőtti, csak más, miként a gyerek, aki növekszik, évről évre, mint a felnőtt, aki öregszik évről évre. Csináltam egy járdácskát a háztól a kerékpártárolóig, de menni rajta már nem lehet, arra tetszett terebélyesedni a tiszafának. Két zöldringlő nőtt azon a helyen, ahová a kerti színpad terveződött, jó Mányi István, nosza kerekített is két lyukat, kivágta a padozatot, hadd nőjenek azok a fák. Nöttek is, immáron olyan vastag a törzsük, hogy tágitani kell a kör méretét. S a körtefa a színpad szélén, amely árnyékot adva lógott be a játszó térbe, bizony megöregedett, amputálásra szorult, megvan még, csak csonkán-bonkán. S az égis éréj jegenye is, nem szórta az idén a pelyheket, beborítva a kertet, - nem okozott bosszúságot az allergiásoknak, meg a söprögető tulajdonosoknak -, alig leveledzik szegény. Imádkozhatunk, jöjjön rendbe, térjen erőre. Bezzeg az akácfák, meg az ecetfák a kerekasztal körül,

hogy vártuk, nőjenek csak, lombosodjanak, legyen árnyék az üldögélőnek! És lett, és illat is, és madárdal is!

És a színek víg pacsirtái zengnek, a rózsaszín és a lila, a fehér és a sárga, a kék és a nem is tudom miféle szín, de tobzódik a természet és a zöld mindenfelé, mindenféle árnyalatban, mivel a nap is süt, meg eső is esik, s ami palánta földbe kerül, minden megfogán és virgoncak a levélkék, s virágba szöknek a bimbócskák, de már fészeknyi a burgonya, amit Csaba ültetett, s harsog a hagymaszár, sorban szerénykedik pasztellszínben a borsó, mutatja magát a paszuly zöldje, kínálja magát a nagylevelű, másként zöld sóska és spenót, és ott vannak az íriszek és a bazsarózsa és a labdarózsa, és a törökszekfű.

És perceken belül virágzik a hárs. Lombja az utcát is beteríti. Megnyesegetem az ágait, hogy a járókelő elhaladhasson a gyalogos járdán.

Olykor szorongva keresem a társamat

Nagy a kert, három porta összenyitva, elbújhatunk egymás elől, csinálhatja mindenki a maga dolgát, erre vágytunk, ne botoljunk egymásba. Ha KV ebédre hív vagy kávézni, a hajdani karácsonyfa csengőt lóbázza, jobban hallszik, mint a kiabálás.

Ám előfordul, én szeretnék valamit, de nekem nincs csengőm, a hangomat, ha bent tanyázik valamelyik vályogházban - abból is fehérlik három –, nem hallja, ilyenkor nincs mit tennem, elindulok keresni. S ha nagy a csend, mert anginás rosszullétei szoktak lenni, bizony hogy megijedek, nehogy már baja legyen, fekszik valahol, s azért nem szól, ilyenkor megyek egyik helyről a másikra, járom a szobákat, a kert szokott helyeit, s amikor rálelek, dehogy mutatom, hogy szívdobogással érkeztem, hogy attól féltem, kapkodja a levegőt.

Csak annyit akartam mondani, hogy nagy a kert, három porta összenyitva.

Nem is a tükör görbe

Ezzel a címmel készítettem egy szatirikus műsort, benne sok-sok *Fehér Béla* művel, olyanokkal, melyeket már máskor is mondattam, de több újjal is. Megszerettem az író tárcanovelláit, az is tetszik, ahogy lát illetve láttat, s az is, hogy mondhatóak a szövegei.

Az amatőr előadóművészet és színjátszás, főként ha iskolai, része a nevelésnek. Amíg tanár és diák válogat, közösen olvas, amíg elemeznek, amíg művekről beszélgetnek, kitapintják egymásból, mint vélekednek a világról, találnak-e közös nevezőt, amely a próbák idejére összekapcsolhatja őket, fontosnak tartják-e, hogy közönség elé kerüljön a vállalt mondandó. S ha többé-kevésbé egymás mellé csiszolódtak, tanár és szereplő, kezdődhet a közös munka, a próba. Itt meg egymást kell megtanulniuk, egymáshoz alkalmazkodni, egymásra figyelni.

Tizenhatan voltak, egy csapat, egy közösség, nekem őket kellett egybetartani, nekik meg egymást. Nem könnyen, de sikerült. A puding próbája az előadás, mint fogadja a közönség.

Hát siker lett, az első tíz perc elfogódottsága után mindenki felszabadult, a játékosok is, a közönség is, én is, aki világosítottam, de még Szabó János is, kollégám, aki szokatlan lazasággal nevette végig a bő órát.

A bemutatóra eljött *Fehér Béla* is, örült, amit látott és hallott, hajlandó volt kiülni a pódiumra, a gyerekek okosan kérdeztek, Béla úgy válaszolt, ahogy felnőtt partnereknek szokott az ember, s beszélgettünk hazafelé jövet, ő hozott a kocsijával, s miután szó esett erről is, meg arról is, közös ismerősökről Debrecenben, választásról, csalódásról, családról, könyvekről, tervekről, elmondta, mennyire örült, hogy itt volt, még a hite is visszatért, hallva, látva a felelősen gondolkodó, értelmes fiatalokat.

Szerelmes versek estje

Virágh Tibor barátom és tanítványom, akit a legjobb magyar előadóművészek közé sorolok, ezt meg is írtam, most szerelmes versekből állított össze egy nagy, túl nagy csokrot, s azt mutatta be Kismaroson, a kihelyezett Kuckóban.

Utána elmondottam neki, noha tetszett, ahogy az egyes verseket megszólaltatta, mért voltam mégis elégedetlen az egészszel. Nemigen fogadta el az észrevételeimet, de mert komolyan gondolom, amit akkor hirtelenében elibe raktam, mégpedig érdekében, most le is írom.

A lényegét persze.

A versek nem kapaszkodtak egymásba, nem volt érzékelhető a kompozíció, mi miért ott hangzik el, ahol. Csokorról beszéltem az elején, de ennek a csokornak a virágait, mintha a véletlen rakta volna össze. Nem derült ki, több kis csokor van-e egymás mellett, külön-külön, vagy egy nagy, melyben a kicsik zsineggel köttettek össze.

Kellene *Virágh Tibornak* egy társ, aki szerkeszt, akivel megbeszéli, mit, miért, hogyan csinál.

S térbe sem volt elhelyezve a műsor. Kellene mellé egy rendező is.

A versmondó tehetség nem kell, hogy párosuljon a szerkesztőével meg a rendezőével.

A zene sem volt adekvát a szövegekkel.

Akik kedvenc versükre leltek, persze, hogy örültek. De a katarzis, ami az egész után fakadhat, az elmaradt.

Szemelvényeket olvasok Dété naplójából

Kezdem hinni, hogy én is tudok valamit, szerkeszteni például, karcolatféleségeket írni, ami ehhez kell, tömören fogalmazni, olykor kihagyásosan, lebegtetni, poentírozva lezárni egy szöveget.

A sikerebb naplójegyzeteim ilyenek. Legalább is mostanában azt gondolom, hogy ilyenek. Nem magamtól gondolom így, hanem mert olyan jelzések érkeznek vissza hozzám, melyekből következtethetek erre, nem írásból, bár

újabbán írástudók is dicsérnek, nem is szóból, bár újabbán barátok is dicsérnek, hanem tapsból.

Elmondom. Kismaroson Mányi Pistáéknál, a kihelyezett Kuckóban, a vasárnap délelőtti matinén magam voltam a programpont. Részleteket olvastam fel a legutóbbi év naplóterméséből, abból, ami az internetes honlapon jelent meg - számítottam rá, hogy onnan senki nem hívja le, soha nem emlegeti senki –, úgy is fogadták, mint kik most hallják először, s mit ad Isten, úgy hallgatták a karcolatokat, az ironikus önportré-variációkat, életképeket, mint akik örülnek, akik magukat is odahelyezik a szövegbe, szöveg mellé, s akik ezt jóleső morajjal fogadják, meg tapssal.

Hát ebből gondolom, hogy tudok valamit.

Bár lehet, hogy amit itt lejegyeztem, nem is igaz. Nem írni tudok, csak olvasni. Jól olvasni.

Bár az sem semmi.

Annyira azért nem magasztalódtam fel, hogy felkínáltatott volna, ne fizessek kihelyezési költséget, ha már programpont vagyok, ha már felolvastam, szerveztem, programot csináltam.

Gyarló az ember, - jól esett volna a gesztus.

Csurgatós élmény

A kerti csapból hosszú gumicsövön át vizet csurgatok. Két százliteres műanyag hordóba. Hogy melegedjék a víz, s a kedves növényke langyosan jusson az éltető nedvességhez, nehogy megfázzon, tüdőgyulladást kapjon. Engedem hát a csőből a vizet, s ahogy tartom az edény fölött a fallikus gumitömlőt, amelyből folyik a víz, csobog, nekem is kedvem támad engedni. Előveszem személyes tulajdonomban lévő csöveimet, s miközben telik a hordó, én is csurgatok. Közvetlenül a földre, a hordó fedezéke mögött. A csurgó hang csinál kedvet hozzá.

S eszembe jut a kisfiam, amikor pisiltettük éjszakánként. Mindig olyan mélyen aludt, hogy jónak láttuk felkelteni, mielőtt mi is elaludtunk volna, most pisiljen, nehogy a pizsamába csapoljon spontán módon. Csakhogy ez a pisiltetés nem volt olyan egyszerű művelet. Elő kellett venni a bilit, egyikünknek meg kellett szabadítani a fiút a pizsamagatyától, a fütyijét meg úgy irányítani, hogy az a bili fölé kerüljön, másikunknak vizet kellett csörölni az edénybe, szépen, folyamatosan csobogtatva azt a folyadékot, hogy a hang elindítsa a kisfiúban a vizelési ingert - ez gyakorta hosszabb időt is igénybe vett, ilyenkor nem ártott imádkozni kissé, jöjjön már az a pisi, de azt mindenképpen mondani, hogy pispispispis -, s csurogjon, aminek csurogni kell, s örültünk, amikor bekövetkezett, amire vártunk

S most én is ekként. Csurog a víz a csőből, s csurgok magam is.

Elégedetten veszem tudomásul.

„Növeli, ki elfedi a bajt”

Egyszerre csak elhallgattak. Sajtó, rádió, televízió. A pártok is. Volt besúgás, nincs besúgás. Néhány napig fő téma, aztán csend. Hogy s mint van ez? Lehet róla beszélni, nem lehet róla beszélni. Ki dönti el? Kik döntenek el? Miféle érdekek irányítanak? Mi zajlik a kulisszák mögött?

Egy kolléganő, teológus azt mondja énnékem egy tantestületi értekezleten; hogy besúgás ügyben ne bántsam az egyházat, bántsam csak a rendszert.

A szegény, mártír *Gulyás Lajosról* készített dokumentumdrámámra utalt, s annak is arra a passzusára – gondolom –, melyben megemlíttetik, hogy kitüntetések vesznek át a püspökök az elnöki tanács elnökétől - 1957-ről van szó -, miközben a siralomházban készülődik a református lelkész, a levéli pap a másnapi akasztásra.

A teológus hölgy könyvet írt a békepapok viselt dolgairól, sokak besúgó szerepéről, s jómagam, miután kéziratban megkaptam tőle a szöveget, s a kérést, hogy készítsek ebből dokumentumdrámát, tanúja voltam, mint szorong, hogy fogadják majd a fentiek. Akkor ő eltökélt volt. A dráma elkészült, bemutattuk lelkészek előtt, egyszer. A lélegzet is elállt, azt éreztük.

Több előadásra nem kértek fel. A teológus kolléga sem szorgalmazta.

S most ez a közlés, jó egy év után. Jobb belátásra bírták? Meggyőzték netán? Mitől változott meg?

Várhatom, hogy betiltják – elhallgatni már eddig is elhallgatták - a *Gulyás Lajosról* készített dokumentumdrámánkat is? A forradalom 50. évfordulóján?

A hatalom, a hatalom! A világi, meg az egyházi!

S a kiszolgáltatott kisember, akit úgy manipulálnak, ahogy nekik tetszik!

A kisember, a mindenkori vesztes.

Írhatta Illyés Gyula, hogy „növeli, ki elfedi a bajt”.